

BIULETYN INFOMACJI PRAWNEJ

nr 1/2007

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA SPÓŁKI I CZŁONKÓW ZARZĄDU SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ

oprac. Agnieszka Kowalczuk

Nie tylko członek zarządu, likwidator, członek rady nadzorczej ponoszą odpowiedzialność za działania lub zaniechanie noszące znamiona przestępstwa.

Również spółka może zostać uznana za odpowiedzialną za sprawcę przestępstwa, jakim może być jej zarząd.

Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych, czyli spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej, uregulowana jest przede wszystkim w kodeksie spółek handlowych z dnia 15 września 2000 r. Temu zagadnieniu poświęcony jest odrębny Tytuł V ustawy zatytułowany „Przepisy karne”. Jednak nie tylko kodeks spółek handlowych przewiduje odpowiedzialność karną członków zarządu. Drugim równie ważnym aktem jest ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Ten

ostatni akt był już przedmiotem naszych rozważań w biuletynie nr 1/2006.

I. Odpowiedzialność członków zarządu przewidziana w Kodeksie spółek handlowych.

Zarząd spółki jest organem, który reprezentuje spółkę na zewnątrz i podejmuje określone decyzje mające decydujący wpływ na jej funkcjonowanie. Dlatego tak ważne jest prawne uregulowanie odpowiedzialności członków zarządu za działania, które mogą szkodzić spółce zarówno w aspekcie finansowym jak i szeroko rozumianego dobrego imienia spółki. Wszelkie nadużycia oraz zaniechania ze strony jej organów prowadzić mogą do szkody w majątku spółki i dlatego są penalizowane. Kodeks zapobiegając takim sytuacjom przewiduje szczególne instrumenty ochrony prawnej wprowadzając obok odpowiedzialności cywilnej także odpowiedzialność karną osób wchodzących w skład organu spółki.

Przestępstwa określone w kodeksie spółek handlowych można podzielić w zasadzie na dwie grupy, a mianowicie przestępstwa, które mogą być popełnione tylko przez członków zarządu lub likwidatorów oraz przestępstwa, których sprawcami, obok członków zarządu, mogą być również inne osoby, np. członkowie rady nadzorczej, ale również pełnomocnicy czy prokurenci.

Do pierwszej grupy należą przestępstwa niezgłoszenia upadłości spółki, nabycia własnych udziałów lub akcji, bezprawne wydanie dokumentów, natomiast do drugiej grupy należy przestępstwo działania na szkodę spółki, przestępstwo składania fałszywych danych, a także przestępstwo umożliwienia bezprawnego głosowania na walnym zgromadzeniu oraz udziału w bezprawnym głosowaniu.

Działanie na szkodę spółki

Działaniem na szkodę spółki jest każde bezprawne i zawinione zachowanie przybierające postać bądź konkretnego działania bądź też zaniechania skutkujące naruszeniem interesu spółki. Jest to więc bardzo szeroka definicja, w której podstawowym kryterium oceny jest działania w interesie lub wbrew interesowi spółki. W praktyce najczęściej spotykanymi przestępstwami zaliczonymi do tej grupy są wszelkiego rodzaju działania polegające na przywłaszczeniu mienia spółki lub niekorzystnym zbywaniu tego mienia. Niemniej w hipotezie tego przestępstwa będą mieściły się wszystkie działania lub zaniechania, których efektem może być pogorszenie stanu spółki. Tak więc podjęcie ryzykownej i obiektywnie nieracjonalnej decyzji np. o sprzedaży czy zakupie majątku, przedsiębiorstwa, podpisanie obiektywnie niekorzystnego kontraktu czy zawarcie z pracownikami ekonomicznie nieuzasadnionego porozumienia płacowego może rodzić odpowiedzialność karną. Kara za to przestępstwo jest najsurowsza ze wszystkich kar przewidzianych w kodeksie

spółek handlowych. Tak więc członek zarządu skazany za działanie na szkodę spółki może zostać ukarany pozbawieniem wolności – więzieniem – nawet do 5 lat. Dodatkowo sąd wymierzający karę zawsze obok kary pozbawienia wolności orzeka także karę grzywny, która może wahać się od 100 zł nawet do 720.000 zł. Przestępstwo działania na szkodę spółki należy do tzw. przestępstw publicznoskargowych, czyli ściganych z urzędu przez organy prokuratury, niezależnie od istnienia wniosku osób pokrzywdzonych. Ważne jest również to, że osoba prawomocnie skazana nie może z mocy samego prawa zajmować stanowiska członka zarządu, rady nadzorczej czy komisji rewizyjnej przez okres 5 lat od momentu uprawomocnienia się orzeczenia skazującego.

Zaniechanie zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości

Zarząd ma prawny obowiązek zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości w terminie 14 dni od daty zaistnienia przesłanek do złożenia takiego wniosku. Ustawodawca uznaje za karane zaniechanie wykonania takiego obowiązku. Przestępstwo to może być popełnione tylko przez członka zarządu lub likwidatora w przeciwieństwie do przestępstwa działania na szkodę spółki. Kara jaka jest przewidziana to pozbawienie wolności w wymiarze od 1 miesiąca do 1 roku, ograniczenie wolności od miesiąca do 12 miesięcy lub grzywna w wysokości od 100 zł do 720.000 zł. Podobnie jak przy przestępstwie działania na szkodę spółki tak i w tym przypadku jest to przestępstwo ścigane z urzędu.

Zgłaszanie fałszywych danych

Odpowiedzialność karna członków zarządu za składanie fałszywych danych uregulowana w kodeksie spółek handlowych koresponduje z przepisami karnymi określonymi w kodeksie karnym, czyli przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów. Składanie

falszywych danych jest wielowymiarowe i może przybrać różnorodną postać. Także nieumyślne składanie falszywych danych podlega karze. Istotne jest, aby dane, czyli wszelkie informacje, które składane są uprawnionym organom były niezgodne ze stanem rzeczywistym lub zatajały pewne informacje. W praktyce najczęściej można się spotkać z przypadkami składania falszywych oświadczeń o pełnym pokryciu kapitału spółki lub o wartości wniesionych do niej aportów. Kara jaka jest przewidziana w kodeksie spółek handlowych to grzywna, ograniczenie wolności lub pozbawienie wolności do lat 2.

Nabycie własnych akcji

Odpowiedzialnością za przestępstwo nabywania własnych akcji są wyłącznie członkowie zarządu i likwidatorzy. Uzasadnieniem zakazu nabywania własnych akcji jest fakt, że w wyniku takiego działania może dojść do zmniejszenia rzeczywistego majątku spółki. Przestępstwo to „uderza” więc w wierzycieli spółki, ponieważ w wyniku zmniejszenia majątku spółki może dojść do niewypłacalności i w konsekwencji do pokrzywdzenia wierzycieli. Ponadto przestępstwo nabywania własnych akcji powoduje także naruszenie interesu samej spółki a tym samym pewności obrotu gospodarczego. Sankcja jaka grozi członkom zarządu to kara grzywny albo ograniczenia wolności lub też pozbawienia wolności do sześciu miesięcy.

Bezprawne wydanie dokumentów

Przestępstwo określone jako bezprawne wydanie dokumentów może być popełnione tylko w spółce z ograniczona odpowiedzialnością. Polega ono na tym, że członek zarządu lub likwidator faktycznie lub tylko formalnie umożliwia wydanie dokumentów, którymi najczęściej są imienne papiery wartościowe, czyli świadectwa, certyfikaty, weksle, czeki czy dowody składowe. Przestępstwo to może być

popełnione tylko umyślnie. Penalizacja zachowania przewidzianego w tym przepisie ma na celu ochronę interesu spółki przed niekontrolowanym obrotem udziałami spółki a tym samym ochronę majątkową spółki i wspólników. Kodeks spółek handlowych przewiduje karę grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do sześciu miesięcy.

Przyzwolenie na bezprawne głosowanie

Umożliwienie bezprawnego głosowania oraz udział w bezprawnym głosowaniu korespondują ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają, dlatego też zostaną omówione łącznie. Po pierwsze należy podkreślić, że dotyczą one tylko spółki akcyjnej oraz komandytowo-akcyjnej. Ochronie podlega w tych przypadkach zgodne z prawem wykonywanie prawa z akcji na walnym zgromadzeniu wspólników. Z uwagi na fakt, iż na walnym zgromadzeniu podejmowane są najważniejsze decyzje dotyczące spółki, dlatego też prawidłowość działania tego organu jest niezwykle istotna. Nie można bowiem dopuścić, aby osoba nieuprawniona, której najczęściej zależy na niekorzystnych rozstrzygnięciach, brała udział w głosowaniu nad najważniejszymi decyzjami. Powodowałyby to istotne naruszenie interesów spółki i wspólników a niekiedy także szkodę w majątku spółki. Karze podlega wystawienie lub posługiwanie się sfałszowanym dokumentem umożliwiającym głosowanie, a także korzystanie z dokumentu innej uprawnionej osoby bez jej wiedzy. Kara przewidziane za te przestępstwa jest taka sama i może polegać bądź na pozbawieniu wolności do roku bądź na ograniczeniu wolności bądź też orzeczeniu grzywny.

Nieuprawnione wydanie akcji

Bezprawne wydanie akcji dotyczy tylko i wyłącznie członka zarządu oraz odnosi się tylko do spółki akcyjnej – w szczególności w trakcie procesu tworzenia kapitału

zakładowego spółki lub podczas podwyższania kapitału zakładowego. Działanie członka zarządu może polegać na wydaniu akcji niedostatecznie opłaconych lub przed zarejestrowaniem spółki ewentualnie przed zarejestrowaniem podwyższenia kapitału zakładowego. Za takie zachowanie członkowie zarządu ponoszą nie tylko odpowiedzialność karną ale i także odpowiedzialność cywilną odszkodowawczą. Przepis penalizujący bezprawne wydanie akcji ma na celu ochronę prawidłowego obrotu gospodarczego oraz szeroko pojętego interesu spółki. Kara przewidziana za bezprawne wydanie akcji jest analogiczna jak w przypadku przestępstw związanych z głosowaniem na walnym zgromadzeniu.

II. Odpowiedzialność spółki na podstawie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary

Oprócz indywidualnej odpowiedzialności członków zarządu przewidzianej w kodeksie spółek handlowych spółka jako osoba prawna również ponosi odpowiedzialności, jeżeli w wyniku toczącego się postępowania jej członek zarządu został prawomocnie skazany – ewentualnie warunkowo umorzono postępowanie wobec niego, dobrowolnie poddał się odpowiedzialności lub umorzono wobec niego postępowania z powodu okoliczności wyłączającej ukaranie – a spółka w wyniku jego działania odniosła lub mogła odnieść korzyść, chociażby niemajątkową. Przesłanką odpowiedzialności spółki jest brak należytej staranności w wyborze członka zarządu lub, co najmniej brak należytego nadzoru nad nim. Kara, jaka jest nakładana na spółkę to przede wszystkim grzywna w wysokości od 1.000 zł do 20.000.000 zł nie więcej jednak niż 10% przychodu

osiągniętego w roku obrotowym w którym popełniono przestępstwo.

Wobec podmiotu zbiorowego orzeka się także przepadek przedmiotów pochodzących chociażby pośrednio przestępstwa lub, które służyły lub były przeznaczone do jego popełnienia, a także uzyskanej chociażby pośrednio korzyści majątkowej lub równowartości tych przedmiotów lub korzyści.

Innymi dolegliwymi karami stosowanymi w stosunku do spółki są: zakaz promocji lub reklamy działalności spółki, zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi, zakaz korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne, zakaz prowadzenia określonej działalności podstawowej lub ubocznej oraz podanie wyroku do publicznej wiadomości, co także negatywnie wpływa na pozycję spółki na rynku.

III. Podsumowanie

Kodeks spółek handlowych obok odpowiedzialności cywilnej członków zarządu wprowadza także odpowiedzialność karną. Podyktowane jest to szeroko rozumianą ochroną interesu spółki i potrzebą zapewnienia prawidłowego obrotu gospodarczego pomiędzy przedsiębiorcami. Nie może być bowiem tak, że osoba odpowiedzialna za naruszenie swoich podstawowych obowiązków i zobligowana do najwyższej staranności dopuszcza się czynów godzących nawet pośrednio w funkcjonowanie spółki. Wydanie wyroku skazującego ma tę jeszcze dodatkową zaletę, że członek zarządu prawomocnie skazany zostaje ujawniony w Krajowym Rejestrze Karnym i tym samym jest przez ten czas objęty swoistą infamią.

